

Asia: VN/4845/2020

Lausuntopyyntö asumisneuvonnan lakisäateistämistä valmistelleen työryhmän raportista

Lausunnonantajan lausunto

Mitä seuraavista työryhmän tarkastelemista vaihtoehdoista kannatatte?

Asumisneuvonnan lakisäateistäminen Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen koordinoimalla sopimusmallilla

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Takuusäätiö on voittoa tavoittelematon sosiaalialan järjestö, joka ehkäisee ja ratkaisee kotitalouksien talous- ja velkaongelmia. Takuusäätiö on mukana valtakunnallisessa Vuokra-asukkaiden talousongelmien ehkäiseminen (ASTA) -kokeiluhankkeessa, jossa kehitetään talousneuvontaa vuokra-asukkaiden velkaongelmien, häätöjen ja asunnottomuuden ehkäisemiseksi. Hankkeessa on vahvistettu talousnäkökulmaa osana asumisneuvonnan toteuttamista.

Asumisneuvontatyöryhmän raportti taustoittaa kattavasti asumisneuvonnan moninaisuutta ja osittain paikallisten ratkaisujen avulla saavutettuja hyötyjä. Siinä tunnistetaan toisaalta toimintaan liittyviä, yleisesti tunnistettuja ja jaettuja haasteita kuten tiedonkulkuun liittyvät tekijät, neuvonnan vaihteleva sisältö, kustannusten ja hyötyjen epätasainen jakautuminen sekä epäselvä rooli palvelujärjestelmässä. Esitettyjen vaihtoehtoisten järjestämistapojen edut ja haasteet on kuvattu ja perusteltu hyvin.

Asumisneuvonnan vahvuus perustuu sen helppoon saatavuuteen. Takuusäätiö näkee asumisneuvonnan valtakunnallistamisen ja saatavuuden lisäämisen erittäin tärkeänä. Mikäli asumisneuvonnan vahvistamista ja kehittämistä jatketaan ilman lakisäateistämistä (vaihtoehto 4), menetetään arvokas mahdollisuus neuvonnan aseman, roolin, saavutettavuuden ja tunnettuuden vahvistamiseen sekä valtakunnallisten ammattikäytäntöjen ja yhtenäisemmän tiedonkeruun

koordinoidumpaan kehittämiseen. Rahoitukseen liittyvät epävarmuudet vaikeuttavat toiminnan suunnittelua, ennakointia ja muuttuviin tarpeisiin reagoimista.

Muiden järjestämistapojen tarkoituksenmukaisuutta tarkasteltaessa eniten huolta herättää mahdollinen neuvontaa tarjoavan toimijajoukon kaventuminen sekä neuvonnan matalakynnyksisyyden häviäminen. ASTA-hankkeen kokemusten perusteella vuokrataloyhtiöiden ja järjestöjen roolia varhaisessa puuttumisessa vuokravelkoihin ja talousongelmiin sekä palvelujen ulkopuolelle jääneiden ihmisten tavoittamisessa ja omatoimisuuden tukemisessa on pikemminkin vahvistettava. Asumisneuvonnan keskittäminen osaksi hyvinvointialueiden sosiaalipalveluja voi etäännyttää neuvonnan ja johtaa keskittymisen ongelmatilanteisiin varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyn sijasta. Asumisneuvonnan järjestämisvastuun asettaminen kunnille säilyttäisi neuvonnan lähellä kuntalaista ja mahdollistaisi vuokrataloyhtiöiden aktiivisen roolin sekä ketterän paikallisen verkostoyhteistyön kehittämisen, mutta kuntien vaihtelevien tarpeiden huomioiminen on haastavaa ja neuvontavelvoite voi asettaa kunnille myös epätarkoituksenmukaisia rasitteita ja heikentää halukkuutta palvelun jatkuvaan kehittämiseen.

ARAn koordinoiman sopimusmallin etuja ovat mahdollisuus keskitettyyn kansalliseen ohjaukseen ja valvontaan samalla kun neuvontaa kohdistetaan alueellisten tarpeiden ja erityispiirteiden mukaisesti. ARAn koordinoivaa roolia puoltavat sen vahva asiantuntemus ja kokemus asumisneuvonnan avustamisesta ja ohjauksesta, olemassa olevat verkostot sekä valmiit rakenteet mm. koulutusten järjestämiselle. Neuvonnan toimintaedellytyksiin vaikuttavat Takuusäätiön ASTA - kokeiluhankkeen kokemusten perusteella vahvasti mahdollisuus verkostoitua ja jakaa työkäytänteitä muiden asumisneuvontaa tarjoavien tahojen kanssa. Valtakunnallinen koordinaatio mahdollistaa jatkossakin kansallisen kehittämisen ja toimii tukirakenteena erityisesti yksin työskenteleville asumisneuvojille.

ARAlla on hyvät edellytykset huolehtia jo kehitettyjen ja olemassa olevien hyvien käytäntöjen ja valtakunnallisten kehittämishankkeiden tulosten nivomisesta osaksi tulevaisuuden asumisneuvontaa. Määräaikainen kokeilu- ja kehittämislaki tarjoaisi ARAlle mahdollisuuden tehostaa rahoituksen ja toiminnan ohjausta entisestään. Esimerkiksi tiedonkeruun käytäntöjen yhdenmukaistaminen sekä asiakastyössä toteuttamiskelpoisten mittareiden yhteiskehittäminen palvelun laadun ja vaikuttavuuden mittaamiseksi ja osoittamiseksi tukisivat tilanteen mahdollista uudelleen tarkastelua lain määräajan päättyessä. Sopimusmallin toteutus edellyttää kuitenkin, että uudistuksen yhteydessä varmistetaan ARAlle riittävät lisäresurssit.

Sopimusmenettelyn avulla voidaan tehokkaasti tukea eri palvelujen välisten yhteistyömuotojen rakentamista ja vahvistaa järjestöjen toimintamahdollisuuksia. Sisällöllisesti erityisesti neuvonnan ennaltaehkäisevä rooli ja suhde muihin palveluihin kaipaavat tarkentamista. Asumisneuvonnan profiiliin kirkastaminen helpottaisi erityisesti yksityisten vuokranantajien kanssa tehtävää yhteistyötä ja tehostaisi peruspalveluissa tapahtuvaa asumiseen liittyvien riskien tunnistamista ja ennakointia, asumisen ja talouden puheeksi ottamista sekä palveluohjausta. Palveluja tulisi tarjota etupainotteisesti esimerkiksi erilaisiin elämäntilanteeseen liittyvien muutostilanteiden yhteydessä.

Talous määrittelee pitkälti asumiseen liittyviä mahdollisuuksia, valintoja ja riskejä, ja merkittävä osa asumisneuvojen työstä kuluu vuokranmaksun ja vuokratilanteiden selvittelyyn. Talousneuvonnan roolia ja merkitystä tulee korostaa osana asumisneuvonnan toteuttamista ja asumisneuvonnan tiivis yhteys sosiaalityöhön sekä erityisesti hallitusohjelmaan kirjattuun taloussosiaalityön kehittämiseen tulee varmistaa. Toimivimmat työkäytännöt ovat suunnitelmallisia, asiakkaan osallisuutta tukevia ja keskittyvät talousongelmien taustalla piilevien juurisyiden tunnistamiseen ja ratkomiseen, jolloin riski asumista uhkaavan tilanteen uusiutumiseen pienenee. Varhainen puuttuminen ja ehkäisevä ote vuokratilanteisiin sekä maksusuunnitelmien kehittäminen turvaa asumista tehokkaasti. Oman talouden haltuun saaminen pidempiaikaisesti edellyttää usein myös vuokratilan ratkaisun jälkeen annettavaa ohjausta, neuvontaa ja motivointia. Raportissa nostetaan esiin, että asumisneuvojille ei ole määritelty erityisiä koulutusvaatimuksia tai osaamiskriteerejä. Suositamme yhtenäisten ja valtakunnallisten osaamisvaatimusten tai -suositusten määrittelyä, sisällyttäen myös talous- ja velka-asioihin liittyvän osaamisen. Talousosaaminen on avainasemassa onnistuneen asumisneuvonnan toteutuksen kannalta.

Backman-Grönqvist Minna
Takuusäätiö sr.